

POSUDEK OPONENTA DIPLOMOVÉ PRÁCE

NÁZEV: *Situace na krkonošských panstvích po třicetileté válce. Obraz rekatolizace na jilemnickém a branském panství*, 101 stran textu, seznam pramenů a literatury, v textu několik obrazových příloh

AUTORKA: Lenka KOBROVÁ

VEDOUcí PRÁCE: Prof. PhDr. Jaroslav ČECHURA, DrSc.

Odevzdáno na Ústavu českých dějin FF UK v červenci 2009.

Diplomová práce se zabývá průběhem pobělohorské rekatolizace na dvou panstvích západních Krkonoš. Mikrohistorický pohled zde uplatněný ukazuje, že rekatolizace nabízí ještě mnohé možnosti výzkumu, a to především právě na regionální úrovni. Obtíže celého procesu ukazuje už skutečnost, že jedno ze studovaných panství, Horní Branou, spravoval jako poručník svých synovců sám Arnošt kardinál Harrach, pražský arcibiskup. Škoda jen, že autorka neanalyzovala podrobněji zajímavou podvojnost Harrachova postavení – arcibiskupa a správce převážně nekatolického panství.

L. Kobrová se snaží především ukázat, jaké vlivy posilovaly rezistenci konkrétního prostředí vůči rekatolizaci, a potom prostředky a nástroje, možnosti a úskalí tohoto snažení. Zabývá se především krátkým, ale významným úsekem let 1650–51. Podrobně popisuje i prostředí, v němž k daným událostem docházelo, a jeho minulost, a snaží se i o výhled do následujících desetiletí.

Na první pohled zarazí nepřilíš rozpracovaná struktura práce, která čítá třiadvacet vedle sebe volně řazených kapitol. Přímou se nabízí propojit jednotlivé kapitoly do větších logicky provázaných celků. Autorka přitom tyto větší oddíly v úvodu načrtává, aniž by je ale reflektovala při členění práce. Názvy některých kapitol jsou navíc zavádějící,¹ uvažovat by bylo možno i o řazení jednotlivých pasáží.² Kromě obrázků zařazených přímo do textu práce postrádá přílohy. Vhodné by bylo připojit mapku regionu, tabulky srovnávající počty nekatolíků v jednotlivých vsích a letech, ale např. i edice některých použitých dokumentů.

V úvodu bych očekával důkladnější zdůvodnění volby tématu, ať už ve smyslu regionálním či chronologickým. Přestože autorka uvádí, že náboženský vývoj panství Horní Braná a Jilemnice byl dosud jen málo zkoumán, má se oč opřít. Zvolený časový úsek se mi jeví poněkud krátký, sama autorka ostatně konstatuje, že se nabízejí dva chronologické mezníky, léta 1651 a 1680 a že si vybírá ten bližší, ale nepíše vlastně proč. Na druhou stranu sama rok 1651 ve výkladu překračuje.

Spíše na prameny, „prakticky“ orientovaná práce příliš neteoretizuje, neuvádí metodické přístupy k výzkumu duchovního života, ani se nezamýšlí nad pojmy „rekatolizace“ – „katolická reformace“ atd. Nápadité je ale propojení osudů dvou menších panství, která měla svým vývojem mnoho společného; absenci pramenů z jedné domény mohou kompenzovat prameny z druhé. Místy však společný výklad o obou panstvích působí nejasně.

V pasáži o pramenech a literatuře bych očekával více informací „archivářského“ charakteru. Větší obezřetlost by možná bylo třeba uplatnit při práci s pamětními knihami, jejichž výpověď jistě nebyla úplně objektivní už v době jejich vzniku a které ostatně vznikly se značným odstupem od sledovaných událostí. L. Kobrová pracovala i s edicemi (berní ruly, soupisu poddaných podle víry). Po prvotní skepsi nad nedostatkem pramenného materiálu nakonec autorka objevila pramenů celou řadu a zdá se, že ani celá jejich škála nebyla úplně vyčerpána.³ V šíři pramenné základny jistě tkví jedno z pozitiv práce. Není ale např. zřejmé, nakolik je analýza berní ruly v souvislosti s oběma

¹ Tak „uvedení do náboženské situace“ se týká spíš celých Čech, „panstvo“ zase pojednává spíše o náboženských poměrech regionu.

² „Kostely, záduší a desátky“ by se hodily spíš k obecným poznámkám o prostředí, naopak smysluplné je rozčlenění na části věnované učitelům, farářům a predikantům.

³ Počínaje už fondy pražského arcibiskupství pro 2. polovinu 17. století; využila autorka písemné pozůstalosti příslušného velkostatku?

panstvími dílem vlastního autorčina výzkumu, nebo převzatá z literatury. Zohlednila autorka též *Akta konsistoře podobojí*? Obecně by bylo dobré uvádět, z jakých typů pramenů (relace – suplika – stížnost ap.) cituje, ne pouze jejich archivní uložení.

I v seznamu literatury najdeme některé nedostatky;⁴ výběr literatury se zaměřuje spíše na starší práce (Krásal, Rezek). Sporné je tvrzení, že Tomáš V. Bílek byl nekatolicky orientovaný historik. Autorka reflektuje německou i českou literaturu, o níž má dobrý přehled, ale pouze tu, která vznikla na našem území. Možná příliš podrobný je výklad o regionálních časopisech. V kapitole o etablování náboženských poměrů, o obecnějším průběhu rekatolizace či o emigraci lze vytknout neuvedení standardních a modernějších prací.

Za jednoznačný klad práce považují dobrou jazykovou úroveň a schopnost jasného vyjádření. Přesto i v tomto textu najdeme občas překlepy a drobné gramatické chyby⁵ nebo nepřesné formulace.

Jistě přínosné je geografické i přírodní vymezení prostoru, jen pozor na nakládání s polskými místními názvy (s. 12, pozn. 22). Celkem důkladná je sonda o obyvatelstvu, byť opět není jasné, nakolik je autorčíným vlastním přínosem (s. 17). Autorka užívá index přepočtu šesti osob na jedno stavení bez hlubšího zdůvodnění, necituje ani žádnou demografickou literaturu. Ze *Soupisu poddaných podle víry* čerpá autorka i pro své úvahy o stáří a věkové struktuře populace či o užívání vlastních jmen.

Poněkud zjednodušený se mi jeví výklad věnovaný průběhu rekatolizace v Čechách. Často je směřována makro- a mikrovina popisu (podrobně jsou líčeny dragonády či působení církevních institucí v Hradeckém kraji, aniž by byly vývody aplikovány přímo na panství branské či jilemnické). Na druhou stranu obecnější úvahy o podmínkách rekatolizace či o motivacích ke konverzím pozdějších katolíků znějí poučeně.

Při nastínění problémů rekatolizace zaznívají i kouzelné detaily (na s. 47 o kaplanovi, který neumí německy a jistě bude mít problém kázat německy, obtíže s počasím a terémem). Přínosná jsou zjištění, že většina osob katolického vyznání v počátcích rekatolizace obvykle působila ve vrchnostenské správě, či že starší konfesi bývaly věrnější ženy než muži. Odpovídají ostatně i výsledkům jiných sond pro české či evropské prostředí. Přímou by se nabízelo popsané poměry srovnat se situací v jiných oblastech Čech.

Gros práce spočívá ve srovnání stavu katolického náboženství roku 1650 a 1651, kdy se ukazuje poměrně rychlý příklon k římskokatolické víře. Poměrně dobře je dokumentován skupinový odpor poddaných vůči rekatolizaci. Podotýkám, že totožnost Jiřího Crugera by se dala celkem snadno prověřit (např. v jezuitských *Litterae annuae*) a že více dokladů o působení kapucínů na krkonošských misiích by snad poskytly fondy řádu kapucínů. V závěru L. Kobrová přehledně rozebírá hlavní výsledky práce, i tady lze ale s některými závěry polemizovat (např. tvrzení o tolerantní – tj. protestantské – severní straně Krkonoš a katolickém jihu, s. 100).

Mikrosonda L. Kobrové přese všechny výhrady ilustruje dobře problematické postavení katolické církve v pobělohorských Čechách a možnosti rekatolizace na konkrétním panství. Spojuje již známý i neznámý archivní materiál, prameny „celostátní“ i lokální úrovně, výpověď historiografie a editovaných pramenů pro oblasti, kde tomu dosud důsledně učiněno nebylo (přičemž lze ocenit autorčinu orientaci po pramenech latinských i německých). Jako celek považují diplomovou práci za přínosnou, vyhovující požadavkům kladeným na tento typ práce a doporučuji ji k obhajobě.

V Praze, 17. 8. 2009

PHDR. JAN ZDICHYNEC, PHD.

⁴ Pouze v poznámce cituje např. nedávno vydanou práci A. Catalana věnovanou kardinálu Harrachovi; autorka neuvádí ani relevantní svazek syntézy českých dějin (I. Čornejová – J. Kaše – J. Mikulec).

⁵ S. 1 – „nechybí“ místo „nechybějí“, užívání číslic místo číslovek pro údaje 1-12, nedostatky v interpunkci. Dílo citované v pozn. 111 jistě nevyšlo roku 1634 atd.